

مقدمه مترجم

اگرچه انتظار ما این است که آموزش به یادگیری منجر شود، و مطلوب‌ترین آموزش را با بیشترین یادگیری می‌پسندیم، ولی حقیقت این است که لزوماً همه آموزشها به یادگیری منتهی نمی‌شود، و متقابلاً همه یادگیریها معلول آموزش مستقیم نیست. نمونه بارز این ادعا موارد متعدد یادگیری انسان از تجربه‌ها و حوادث زندگی روزمره است که می‌تواند از برخورد وی با اشیاء، رویدادها، موجودات غیرانسانی، مظاهر طبیعت و مانند آن حاصل شود و در روان‌شناسی زیر عنوان یادگیری پنهان از آن نام می‌برند. با این حال، در همه حال و همه زمانها سعی بر این بوده که هر نوع آموزش با بیشترین یادگیری همراه باشد تا کوششهایی که در این زمینه صرف می‌شود، بیهوده نباشد.

لذا، می‌توان گفت که آموزش و یادگیری به مفهوم عام خود همزاد انسان است، اما به حکم عقل سلیم باید پذیرفت که هر چه زندگی اجتماعی انسانها و روابط حاکم بر آن پیچیده‌تر شود، این دو مقوله نیز به شکل‌های متفاوت مورد توجه قرار گرفته، دامنه شمول و تنوع آن زیادتر می‌شود. با این همه، به نظر می‌رسد تمامی این گسترشها و تنوع آموزش و یادگیری، به‌ویژه آموزشهای رسمی، را بتوان در مأموریت نسل بزرگ‌تر برای پرورش نسل کوچک‌تر، و تلاش نسل اخیر برای همپایی با خواستهای نسل بزرگ‌تر خلاصه کرد، زیرا تحقق این مأموریت و تلاش برای بهزیستی انسانها ضرورت اساسی داشته، دارد، و خواهد داشت.

از طرف دیگر، آموزش بزرگسالان، آموزش مداوم، آموزش، مادام‌العمر، واصطلاحات مشابه؛ و به تبع آن یادگیری بزرگسالان، یادگیری مداوم، جامعه همیشه فراگیر، یادگیری مادام‌العمر و امثال آن ظاهراً ره‌آورد قرون اخیر، مخصوصاً قرن بیستم میلادی است، ولی باید دانست که هرچند تعدادی از این واژه‌ها در دهه‌های اخیر وضع شده، اما مفاهیم ضمنی و حتی آشکار برخی از آنها در قدیم‌ترین اندیشه‌های تربیتی نیز یافت می‌شود. به‌عنوان مثال، در مورد چین باستان نوشته‌اند که «وحدت خانوادگی طی قرون متمادی اساس تربیت چینی بوده است ... برحسب دید چینی، فرد تربیت شده به معلومات احترام می‌گذارد و شخص جاهل پیرو هوسهای نامعقول است. دانش را برای اینکه دانش است نباید پرستید، بلکه از این لحاظ اهمیت دارد که مقدمه‌ای برای عمل صحیح اخلاقی است.¹

همچنین، در توصیف آرمان تربیتی یونان باستان آمده است که این آرمان «اشتغال محض به حرفه هنری نبود، بلکه هدف شرکت کردن در کار هنری و لذت بردن از آن بود ... هدف تربیت آتنی پرورش علوم و انسانیت بود ... هرچند این تربیتها جنبه کاربردی نداشت و به زنها نیز تعلیمات ناقص داده می‌شد² ...» طبق حدیث نبوی، طلب علم حتی در چین، که در صدر اسلام نسبت به مکه و مدینه از اقصا نقاط بوده، توصیه شده و نیز حضرت پیامبر اسلام (ص) طلب علم را بر هر مرد و زن مسلمان واجب دانسته‌اند.

با این حال، آنچه از اوایل قرن بیستم میلادی، مخصوصاً پس از جنگ اول جهانی و با شدت زیادتری بعد از جنگ دوم جهانی به صورت گسترده مورد توجه قرار گرفته، آموزش بزرگسالان با هدفهای کاربردی است، اگرچه بر اهداف غیر کاربردی آن نیز به‌شدت تأکید شده و می‌شود، ضمن اینکه زنان و گروههای اقلیت در کانون توجه این التفات قرار دارند. این توجه به پررنگ شدن مقوله آندراگوژی منتهی گردیده که هرچند از واژه‌های متداول در یونان باستان بوده، اما در دهه‌های اخیر چنان توسعه یافته که از پداگوژی - که باز هم میراث یونان باستان است - بسیار

¹. فردریک مایر، تاریخ اندیشه‌های تربیتی، جلد اول، ترجمه علی اصغر فیاض، تهران: سمت، 1374، ص 90.

². همان، ص 126، 127، 129.

فاصله گرفته است؛ کتاب حاضر در ارتباط ویژه با این اصطلاح و کم‌وکیف آن نوشته شده است. پیتر جارویس، استاد دانشگاه‌های انگلیس و ایالات متحده آمریکا، از پرکارترین متخصصان معاصر در زمینه آموزش بزرگسالان است که در اکثر آثارش به دو قطب یک پیوستار، یعنی آموزش و یادگیری می‌پردازد، هرچند در هر دو مقوله عمدتاً به بزرگسالان توجه دارد تا به خردسالان. شاید به دلیل همین تأکید ویژه است که ترجمه کتاب حاضر، که تصادفاً در نوع خود منحصر به فرد نیست و به گفته دانشجویان به زبان ساده ترجمه نشده، بیش از حد انتظار مورد استقبال قرار گرفته و طی چهار سال، سه مرتبه تجدید چاپ شده است.

در واقع، با تأثیرپذیری از این التفات جامعه علمی ما به کتاب آموزش بزرگسالان و آموزش مداوم، مترجم در صدد برآمد فشرده‌ای از فصول اول و پانزدهم کتاب دیگر آقای جارویس با عنوان متفکران قرن بیستم در آموزش بزرگسالان (Twentieth Century Thinkers in Adult Education) را به‌عنوان فصل یازدهم به کتاب بیفزاید:

در بحث پیرامون این اقدام، قرار شد مقدمه و توضیحات مترجم که به دلایلی در چاپهای قبلی کتاب نیامده بود به اثر حاضر اضافه گردد؛ این توضیحات به شرح زیر است:

1. فصل جدید حاوی بیش از 80 درصد مطالب دو فصل از کتاب مورد اشاره است که می‌تواند مکمل سایر مطالب کتاب باشد.

2. نه فقط فصل جدید به صورت گلچین ترجمه شده، بلکه این روش در کل کتاب مورد توجه بوده، زیرا در متن اصلی مطالبی وجود دارد که به دلایلی ترجمه آن ضرورت ندارد. برای مثال باید از سلسله‌مراتب نیازهای مزلو نام برد که بیش از 5 صفحه از کتاب اصلی به تشریح آن اختصاص یافته، حال آنکه در این ترجمه به صورت بسیار گذرا به آن اشاره شده، زیرا اندیشه‌های مزلو در بسیاری از کتابهای فارسی نقل شده و تکرار آن لازم نمی‌نماید.

3. به استثنای مواردی که به دلیل اجتناب از تکرار به صورت فشرده ترجمه شده، مترجم به تعهدات علمی و اخلاقی وفادار بوده و به هیچ وجه مطلبی را به متن اضافه یا از آن حذف نکرده است، چراکه امانت در ترجمه وظیفه همه ماست.

4. سرانجام اینکه اگر ترجمه حاضر از نظر سادگی بیان با سایر کارهای مترجم تفاوت دارد، دلیل آن را باید هم در پیچیدگی متن اصلی، و هم در جدید بودن آموزش بزرگسالان و آموزش مداوم و اصطلاحات و مقوله‌های مختلف آن در زبان فارسی جستجو کرد. با این حال، نمی‌توان مترجم را صددرصد تبرئه کرد، و به همین دلیل انتظار می‌رود که خوانندگان ارجمند با آراء ارشادی خود او را در انجام اصلاحات احتمالی مساعدت کنند.

غلامعلی سرمد

شهریورماه 1383

پیشگفتار

مطالعه آموزش بزرگسالان مرتباً اهمیت بیشتری می‌یابد، زیرا آموزش حرفه‌ای مربیان بزرگسالان در بریتانیای کبیر و دیگر کشورهای جهان روندی رو به افزایش دارد؛ اما محدودی از کتابهای موجود دانشجویان را با زمینه‌ای گسترده از این موضوع آشنا می‌سازد و به همین دلیل کتاب حاضر به قصد پر کردن این خلأ تدوین شده است. امید است دانشجویان آموزش بزرگسالان آن را سودمند ببینند. بعلاوه، امید است دیگر دست‌اندرکاران آموزش بزرگسالان و آموزش مداوم (مادام‌العمر) مطالب فراوانی در این کتاب بیابند که با زمینه کاری آنان ارتباط داشته باشد.

با توجه به هدف یاد شده، کتاب طوری تنظیم شده که خواننده بتواند هر یک از موضوعات مورد علاقه‌اش را دنبال کرده، در عین حال به کتبی که منابع کتاب حاضر است، مراجعه نماید. در انتهای کتاب نیز منابع دیگری برای مطالعه پیشنهاد شده تا علاقه‌مندان پس از مطالعه هر فصل بتوانند با مراجعه به این منابع بر دانش خود بیفزایند، هر چند حجم کتاب و مطالب آن به قدری هست که دانشجویان و دست‌اندرکاران را با موضوعات متنوعی که در زمینه آموزش بزرگسالان وجود دارد، آشنا سازد. در واقع، آنچه در این کتاب از آن بحث شده برای رسیدن به هدف تألیف کتاب انتخاب شده است؛ به همین دلیل، بخش اعظم آن به تدریس و انتقال یادگیری اختصاص یافته است. بعلاوه، مباحث کتاب به فصول متعددی تقسیم شده تا درباره هر موضوع به‌روشنی بحث شود، اگرچه در اغلب موارد این تقسیم‌بندی جنبه تصنعی دارد.

هدف کتاب، تلفیق نظر و عمل است و از این رو امیدواریم خوانندگان کتاب آن را حاوی اطلاعات کافی، مربوط (معتبر) و بیش از هر چیز سودمند بیابند.